

november 2023 jaargang 64 nummer 9

## **Beste tuin vrienden**

### **Voorwoord van het bestuur**

#### **Herfst staat voor de deur,**

Het is nog te vroeg om terug te kijken naar alle gebeurtenissen, activiteiten, cursussen en workshops die dit jaar geweest zijn. Dat doen we toch al bij de Algemene Leden Vergadering. Maar enkele recentelijke wil ik toch benoemen. De groenmarkt bij boerderij Wolfslaar was dit jaar weer geweldig. Het plantjesaanbod van onze leden was groot en bijzonder, evenals de jammetjes en het sociaal contact. De tweedaagse binnenlandreis was een inspiratie door de prachtige tuinen die bezocht zijn. De volle bus heeft ons ervan overtuigd dat we dit moeten herhalen. De dagexcursie naar Barneveld en Landgoed De Wiersse in Vorden was een echt succes.

Hebben jullie Dagblad BN De Stem gelezen? Op woensdag 6 september stonden in het artikel "Buitenkijken bij..." Piet en Diny van de Klundert uit Prinsenbeek centraal met buxushagen, wilgen en appelboompjes. Op 13 september stonden Jo en Gied van Stokkom in de schijnwerpers met hun Lovely Garden in Made en op 27 september kregen Marjo en Anneke van der Laan uit Oudemolen alle aandacht met hun in honingraat opgebouwde tuin.

Met de komst van de herfst sluiten we een zomerse periode af met hogere temperaturen en gaan we genieten van paddenstoelen, vallende bladeren en de heerlijke herfstgeuren. En wat mooi, die warme kleuren die bij een rustiger tuinperiode passen. Tijd om na te denken wat goed en niet goed is gegaan en plannen te maken welke veranderingen we in de tuin gaan doorvoeren.

Tja veranderingen. Niet alleen van jaargetijde maar ook binnen Groei en Bloei Breda staan veranderingen voor de deur. Onze afdeling heeft iemand nodig voor het samenstellen van het programmaboekje en voor de fiets- en wandeltocht. Na de ALV in februari 2024 leg ik mijn bestuursfunctie neer. Na 5 jaren wil ik andere interesses meer aandacht gaan geven. Met de komst van nieuwe mensen in het bestuur zijn de taken overzichtelijk en makkelijker te verdelen. En wie weet, waait er door jou een frisse wind. Ik doe hier geen oproep om te reageren, maar dat mag jou niet in de weg staan om eens te informeren bij mij en/of één van de andere bestuursleden.

Wijnand Romijn, Namens het bestuur van Groei en Bloei Breda e.o.

---

## Algemene lezing woensdag 8 november 2023

### Leo Brand: Orchideeën van Europa

Aanvang 19.30 uur      Locatie: Curio Frankenthalerstraat 15 Breda

Alleen al bij het woord "orchidee" raken mensen soms snel in vervoering en denken dan meestal aan tropische orchideeën met grote kleurrijke bloemen zoals Phalaenopsis of Cymbidium; de soorten die in nogal wat Hollandse huiskamers voor de ramen staan te pronken.



De in het veld voorkomende kleinere Europese orchideeën zijn echter niet minder mooi, want deze kleine(re) soorten dragen vaak de meest prachtige bloemen.

In heel Europa zijn er vele soorten in de natuur te vinden, maar dit vereist wel enig speurwerk.



Onze inheemse soorten zijn op zich al zeer indrukwekkend, maar wie rondreist in Europa kan vele bijzondere en prachtige orchideeën bewonderen.

Deze lezing omvat een groot scala aan soorten uit diverse Europese landen: België, Duitsland, Frankrijk, Portugal, Griekenland en Italië.

Hier zitten heel zeldzame exemplaren bij, die maar sporadisch voorkomen.

Leo Brand neemt u deze avond mee op zijn ontdekkingsreis door de wereld van deze bijzonder aantrekkelijke bloem en laat u niet alleen kennis maken met onze inheemse soorten, maar ook die uit vele Europese landen.

Voor koffie/thee en koek wordt een bijdrage van 1 euro gevraagd

---

## Wandeling op 11 november KIK

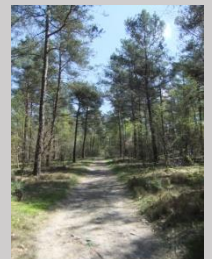
René vd Wijngaard neemt ons mee op een creatieve, uitdagende wandeling: "Kunst is Kijken, Kijken is Kunst".

Een route van ongeveer 5 km, voor de iets betere wandelaar en soms ook van de paden af.

In de wandeling zit, zoals René zelf zegt, een verrassend creatief item.

De groepsgrootte is max 12 deelnemers en de prijs is €10,- incl. koffie/thee met appelcake.

Opgeven kan via het emailadres: [aanmelden-activiteit@breda.groei.nl](mailto:aanmelden-activiteit@breda.groei.nl)



---

## Kerstworkshop

**Tijd: vrijdagavond 15 december 2023**

**Locatie: aula Curio, Frankenthalerstraat 15 in Breda**

**Aanvang: 19.00u.**

**Aanmelden t/m 9 december via [bloemschikken@breda.groei.nl](mailto:bloemschikken@breda.groei.nl)**

**met vermelding van uw naam/namen, lidmaatschapsnummer(s) en telefoonnummer(s).**



De kerstworkshop is bedoeld voor iedereen die het leuk vindt om een mooi kerststuk te maken! De avond wordt geheel verzorgd. Materiaal en hulp is aanwezig, dus laat je ook dit jaar weer verrassen. Je hoeft niet ervaren te zijn.

Alleen maar een scherp mesje meebrengen.

Voor koffie, thee en iets lekkers wordt gezorgd.

Met een kerstmuziekje op de achtergrond belooft het weer een gezellige avond te worden!

**Kosten: € 30,= voor leden en €35,= voor niet-leden,**

te voldoen minimaal 1 week vóór aanvang van de workshop op

NL60 RABO 0104 6303 53 t.n.v. KMTP afd. Breda e.o.

(onder vermelding van naam/namen, lidmaatschapsnummer(s) en kerstworkshop).

Na ontvangst van uw betaling is de inschrijving officieel.

---

## ZNK Bloemschikken

Met veel plezier kondigen wij het Zuid-Nederlandse Kampioenschap Bloemschikken aan, een buitengewone gelegenheid om je creatieve talenten te laten bloeien!

Onderstaande deelnemers doen mee vanuit afdeling Breda.

Ere-klasse

Anja de Graaf

Angela Snepvangers

Semi-prof/profs

Ria van Eekelen

Introductie

Ine van Dorst

Saskia Ellerman



De Zuid-Nederlandse Kampioenschappen Bloemschikken zullen plaatsvinden op 5 november 2023 in Gemeenschapshuis De Bunt te Someren-Heide, kom jij kijken??

---

**Tip (voor de komende wintermaanden)**



De Tuinclub hield op 26 september jongstleden een lezing, verzorgd door Frans Nienhuis.

Hij tipte de aanwezigen over een YouTube-programma van Rogier van Vugt: Alles Wat Bloeit. Een serie voor iedereen die van bloemen en planten houdt.

Op dit kanaal verschijnt elke donderdag een nieuw programma met uiteenlopende onderwerpen.

Wat er de laatste tijd o.m. is uitgezonden: vleesetende planten (opname bij De Bosrand), landgoedtuin Nardinclant, liefhebberstuin De Eexterhof, Bloemsierkunst uit Nederland, Pinetum de Bellen, een tropische wintertuin, de Heemtuin van Jac P Thijssse, de Salvia's van Sunsister..... Kortom, een gevarieerd aanbod met filmpjes die 15-30 minuten duren.

Om de andere week is er een opname van Rick Claassen, genaamd Moestuin aan Zee.

Je kunt je gratis abonneren op dit YouTube-kanaal.

[Facebook.com/alleswatbloeit](https://facebook.com/alleswatbloeit)

[Instagram.com/alleswatbloeit](https://instagram.com/alleswatbloeit)

[Alleswatbloeit.nl](https://alleswatbloeit.nl)

[info@alleswatbloeit.nl](mailto:info@alleswatbloeit.nl)

---

## **Terugblik groenmarkt**

Zaterdagmorgen 30 september organiseerden wij de najaarseditie van de groenmarkt.

De weersvooruitzichten waren prima, dus iedereen had er veel zin in.

's Morgensvroeg viel het door de mist wat tegen en was het best wel fris, maar zodra de zon doorkwam werd het heel aangenaam.

Er waren 13 standhouders, dus er viel voor alle bezoekers veel te zien en mee naar huis te nemen.

Veel planten zowel voor moestuin, siertuin, rotstuin als voor in huis. Ook de stevige plantensteunen waren er weer.

Daarnaast waren er jam en andere producten verwerkt van lekkers uit de moestuin.

Dit keer ook een leuk initiatief van de 3 dochters van één van onze standhouders; kinderen konden tegen een kleine vergoeding tassen en kleine schilderijtjes stempelen met plantenmotieven. Hier werd vooral 's middags veel aan deelgenomen. Soms stonden kinderen zelfs in de rij te wachten. Super idee!

De sfeer zat er direct in, veel gezellige mensen en leuke gesprekken op de koop toe, of advies bij de koop inbegrepen.

De opkomst was weer geweldig, zowel van Groei en Bloeileden als van bezoekers van de boerderij die onze groenmarkt duidelijk ook heel leuk vonden.

Er zijn ruim 1200 mensen door het hek gelopen, wat een opkomst!

Ook leuk voor onze PR-mensen, zij stonden er niet voor niets en konden ook wat nieuwe leden inschrijven, naast geïnteresseerde liefhebbers.

Al met al was het een leuk evenement voor iedereen, jong en oud, standhouder en bezoeker. Graag zien we iedereen volgend jaar weer terug op onze voorjaarsgroenmarkt; die staat in de agenda voor zaterdag 20 april 2024.

Hartelijke groet,

Namens de Groenmarktcommissie

Coby Posthumus



## Terugblik dagexcursie

Op zondag 1 oktober stond de dagexcursie naar Tuin de Beukenhof in Barneveld en de Ambachtelijke plantenmarkt op Landgoed de Wiersse in Vorden op het programma. Met een groep van 44 enthousiaste mensen vertrokken we rond 8.15 uur richting Barneveld. Het weer werkte super mee...heerlijk zonnetje en lekkere temperatuur.



Bij de Beukenhof werden we welkom geheten door Ellen en Hans. Na een korte inleiding door Hans konden we heerlijk door de tuin wandelen. Een prachtige afwisselende tuin met veel vaste planten, eenjarigen en dahlia's. Door het goede tuinweer van de laatste tijd stond er nog veel in bloei. Tussendoor was er gelegenheid om een kopje koffie te drinken met een heerlijke plaatselijke lekkernij. Wat een goed begin van de dag!



Na uitgezwaaid te zijn door Hans en Ellen vertrokken we rond de middag richting Vorden. Daar werd voor de eerste keer de Ambachtelijke Plantenmarkt georganiseerd op het mooie landgoed De Wiersse. De animo voor deze plantenmarkt was veel groter dan door de organisatie was ingeschat, dus liep het verkeer een beetje vast.

Uiteindelijk werd door buschauffeur Luc toch een plekje gevonden voor de bus en konden we naar binnen. De sfeer was er heel gezellig, leuke en gevarieerde kraampjes, foodtrucks voor koffie, soep, pizza en ander lekkers en natuurlijk veel biologische kwekers. Door de enorme drukte waren er in de middag al veel kratjes leeg, maar dat mocht de pret niet drukken. De meesten vonden toch nog wel wat leuke nieuwe aanwinsten.

Ook kon een rondleiding op het landgoed onder leiding van een gids gevolgd worden, of je kon lekker zelf door de prachtige tuinen van het landgoed wandelen. Kortom, heerlijk genieten en de middag was eigenlijk nog te kort. Om half 5 was de markt afgelopen en vertrokken we weer richting Breda, terugkijkend op een heel geslaagde dag!



## Bloemschikken

Deze keer een aantal foto's van de groep van Natasja met als opdracht: maak een krans in de overlopende kleuren van de kleurencirkel



---

## Rotstuinclub

**Lezing: Joost Rikse, dinsdag 7 november, aanvang 19.00 hr**

### Orchideeën in de rotstuin.

Joost heeft al vaker een lezing voor de RTC verzorgd, hij is dus geen onbekende.

Korte toelichting: Joost werkt op de WUR (Wageningen Universiteit), hier doet hij ook onderzoek en dat imiteert hij ook in zijn rotstuin waarbij hij er zelf op wijst dat "rots" eigenlijk niet echt goed is. Orchideeën ziet men niet zo vaak in een rotstuin maar op andere plekken in de tuin.

Orchideeën komt men wel vaker tegen in het wild, ook in Nederland. Joost wilde zich verdiepen in de orchideeën die hij in meerdere landen - o.a. Zuid-Afrika, Rhodos, de Alpen, Italië, Spanje, Duitsland, Griekenland - aantrof en hoe en onder welke omstandigheden ze zich vermeerderen.

Dat heeft hem doen besluiten om in zijn tuin een plek ( zie foto ) te maken waarin hij de omstandigheden die hij op zijn reizen heeft gezien nabootst en vervolgens hoe men die dan meerdere jaren kan houden. In deze lezing zal hij uitgebreid laten zien hoe en onder welke omstandigheden hij dit allemaal gedaan heeft.



Men kan hier veel van opsteken en *dat geldt ook voor niet-leden van de RTC.*

U bent van harte welkom.



---

## Tuinclub

Tuinclublezing op dinsdagavond 28 november over het gebruik en onderhoud van tuingereedschap.

Op de laatste dinsdagavond van de maand november komt Anouk Winkler van Velt® ons alles vertellen over het gebruiken en onderhouden van ons tuingereedschap.

Welk tuingereedschap gebruik je het beste voor welke klus?  
Voor het snoeien van bomen en heesters, voor het onderhouden van het gazon, voor het graven en scheppen en voor het wieden van onkruid geldt: met het juiste gereedschap houd je ook nog tijd over om van je tuin te genieten!



Het repareren en schoonmaken van tuingereedschap is een mooie klus voor de maanden januari en februari als de tuin in winterrust is.

Goed gereedschap is het halve werk. Gereedschap blijft goed als je het regelmatig onderhoudt. Je voorkomt roest en slijtage waardoor het langer meegaat en je er prettiger mee werkt.

De meeste gereedschappen slijten harder door verwaarlozing dan door gebruik. Als je gereedschap goed verzorgt, gaat het een leven lang mee!

Neem je favoriete snoeischaar of ander tuingereedschap mee. Dan kijken we samen hoe het daarmee gesteld is.

Ook niet-tuinclubleden zijn 1x per seizoen van harte welkom als introductie om onze lezing bij te wonen tegen betaling van €4,00 op de avond zelf.

Mocht je deze lezing willen bijwonen, dan graag vooraf per email opgeven bij Lia Klijs via haar emailadres: [lia.klijs.hereijgers@gmail.com](mailto:lia.klijs.hereijgers@gmail.com) of via Whatsapp op 06 51703909.

**Inloop vanaf 19.00 uur.**

**Aanvang lezing om 19.15 uur.**

---

## **Fotoclub**

**Uitslag thema "Open Monumentendag Breda" september 2023, geschreven door Frank.**

Op de **1<sup>e</sup> plaats** is geëindigd **Richard van Cann**. Richard heeft de 4 pijlers, zoals wij die



hanteren binnen onze club, zeer goed ter harte genomen. Het camerawerk is héél goed, de scherpte goed en de prima belichting geeft zijn foto een prachtige zachte kleur. Qua compositie valt vooral op: het lijnenspel. De rechte, de gebogen lijnen en cirkels die hij in deze foto heeft weten te verwerken vormen een uitermate mooi geheel, dus het perfecte standpunt. Vanzelfsprekend voldoet deze foto aan het thema. Chapeau Richard en gefeliciteerd met de 1<sup>e</sup> plaats.

Op de **2<sup>e</sup> plaats** is geëindigd de foto van **Frank**. Deze foto is genomen in het bekende kasteeltje Bouvigne. De foto is genomen met een groothoekobjectief, 10 mm, om zoveel mogelijk het geheel te kunnen "vangen".

Ook deze foto is scherp en m.b.t. de compositie valt op dat de tegenoverliggende hoek in het midden is gepositioneerd en dat geeft symmetrie aan de foto. Men vond het een kleurrijk geheel en vooral de lichtinval en de schaduw ervan geven een zachte sfeer. Kortom: een geslaagde foto.





Op de **3<sup>e</sup> plaats** komt de foto van **Annie**. Deze foto is geschoten met een prachtige belichting. Mooi is te zien dat de lichtinval doorwerkt op de zuilen links, maar ook op de zuilen rechts en op de glanzende vloer. De personen op de achtergrond passen hier perfect in. Annie heeft daar goed op gelet zodat de verhoudingen prima tot z'n recht komen. De personen zorgen voor een meer dynamisch beeld. De symmetrie geeft deze foto een heerlijk ruimtelijk gevoel. Wij zeggen dat het een heel mooie foto is Annie. Top!

---

## Boom/Struik van de maand: *Rhus typhina*

Azijnboom. De azijnboom wordt ook wel fluweelboom genoemd omdat de jonge takken dicht behaard zijn.

De bladen zijn groot en oneven geveerd. Elk blad bestaat dus uit 7 tot 21 paarsgewijs zittende blaadjes plus 1 topblaadje.

Je kunt er nog over twisten of de azijnboom wel een boom genoemd kan worden. Hij wordt niet hoog, maximaal 6 meter, en omdat hij talrijke worteluitlopers vormt zie je

meestal een struikachtig geheel van talloze stelen die naast elkaar uit de grond komen. In mijn bomenboeken staat hij

niet, dus zien de meeste auteurs er geen boom in. Want ja, wat is een boom eigenlijk? De gangbare definitie luidt: houtige plant met enkele stam, hoger dan 5 meter. De azijnboom

verkeert met zijn geringe hoogte en altijd aanwezige wortelopslag op een grensvlak. We noemen hem toch maar een boom, hoewel het meer een rechtopstaande struik is.

De boom is tweehuizig: er zijn dus mannelijke bomen en vrouwelijke bomen.

De vruchten aan de vrouwelijke bomen staan in het najaar in een opvallende bordeauxrode pluim aan de boom. In de herfst kleuren ook de bladeren schitterend scharlakenrood. Om deze redenen wordt de boom al vanaf 1600 gekweekt als tuinboom.

De plant komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika, waar hij een pionierplant is in open plekken in een bos. In Breda zie je hem regelmatig in plantsoenen, braakliggende terreinen en houtsingels. Vaak zijn het planten die via worteluitlopers uit een tuin komen, maar dat hoeft niet. De azijnboom zaait zich ook met succes uit tot in het Markdal. Het is een echte stadsplant omdat je hem alleen in steden, of in de buurt van steden, ziet

De naam 'azijnboom' komt van de zure vruchten. De wetenschappelijke naam luidt: *Rhus typhina*.

Het woord 'rhus' komt uit het Grieks maar het is niet duidelijk of het woord teruggaat op 'rheo' = stromen, dus een saprijke boom; of 'rhous' = met looistof. 'Typhina' betekent lisdodde, omdat de vrouwelijke bloemen in het begin wel wat weghebben van de pluim van een lisdodde.

Een familielid van de azijnboom is de gifsumak (*Rhus radicans*), die veel giftiger is dan de azijnboom.

In 2009 was er in de komkommertijd nog even landelijke ophef over een vondst in het wild van de gifsumak in Friesland. Tot op heden is het bij die ene plaats gebleven, hoewel er ongetwijfeld hier en daar in tuinen staan.

In Amerika wordt de gifsumak 'poison ivy' genoemd omdat hij ook als een klimplant kan groeien.

Het gif zit in het melksap dat bij afplukken van bladeren of takken vrijkomt en na contact met de huidirritaties veroorzaakt. In Amerika bestaan nog meer sumaksoorten en men schat dat jaarlijks 2 miljoen Noord-Amerikanen min of meer ernstige klachten krijgen door contact met deze planten.





De giftigheid van de azijnboom is niet hoog, maar men kan toch maar beter handschoenen dragen bij het snoeien. Bron: KNNV.

---

## Overige Verenigingen

Voor meer informatie: kijk op de website van de betreffende vereniging

### **\*Groei en Bloei De Langstraat:**

Een tuin voor het nieuwe klimaat"

Zijn er geen hittegolven en recorddroogte, dan zijn er wel plensbuien: Nederlandse zomers worden extremer. Hoe bereid je een tuin voor op dit nieuwe klimaat? Het liefst met planten die zichzelf kunnen redden, maar wat zijn soorten die bestand zijn tegen langdurige droogte en hitte? Welke planten kunnen tegen tijdelijk onder water staan? Gelukkig blijken veel bekende tuinplanten echte klimaatkanjers te zijn. Met de goede plantenkeus en met simpele tips voor het inrichten van de tuin is overlast te verminderen en werk te besparen.

Bepantingsdeskundige Margareth Hop vertelt met veel voorbeelden over hoe dat eruit kan zien: een aantrekkelijke tuin, klaar voor het nieuwe klimaat.

Datum: 21 november

Locatie: De Elshof, Th. J. Rijkenstraat 10A in Elshout. Tijd: 20.00 uur.

### **\*VELT West-Brabant:**

15 november 2023, 19:30–21:00

Leer alles over composteren en mulchen.

Hoe maak je met eigen (moes)tuinafval een composthoop?

Waarom zou je mulchen?

Allemaal interessante en nuttige vragen die je deze avond beantwoord krijgt.

Aanvang 19:30 (inloop 19:00) uur. Leden: €7,50 en niet-leden: €10,00. Aanmelden via:

[nieuws.westbrabant@velt.nu](mailto:nieuws.westbrabant@velt.nu)

Trefpunt Meer Moerdijk

Kristallaan 25 c

4761 ZC Zevenbergen

### **\*IVN Mark en Donge:**

In de nacht van 28 op 29 oktober gaan we over van de zomer- op de wintertijd. In deze Nacht van de Nacht gaan we de natuur ervaren wanneer de duisternis gevallen is. Het IVN Mark en Donge organiseert die avond twee wandelingen van 19.00 tot 21.00:

- In samenwerking met Kiemkracht Drimmelen wandelen we in de Terheijdense Binnenpolder.
- In samenwerking met Boerderij Wolfslaar en IVN Dintel en Marklanden delen we over het landgoed en door de natuurtuin bij Wolfslaar.

Samen met een gids wandel je met een groepje langs een aantal posten waar experts je iets vertellen, laten zien of beleven over een onderwerp rond het thema 'nacht'. Zet al je zintuigen open en laat je verrassen door de geluiden van de nacht, van de dieren die hier leven. We kunnen niet voorspellen wat deze avond voor ons in petto heeft. Gaan we een stralende sterrenhemel zien of vluchtende wolken? Lacht de maan ons toe of zijn we getuige van de gedeeltelijke maansverduistering? Hoe donker kan donker zijn? Wordt het griezelen of worden we betoverd? Bijzonder wordt het in ieder geval. Het evenement is voor kinderen en volwassenen en gaat ook bij regen door. Een zaklamp kan mogelijk van pas komen. Kom bij voorkeur op de fiets. In de Terheijdense binnenpolder zijn de parkeermogelijkheden beperkt.

Inschrijven voor deze activiteit is verplicht en kan tot op de dag van de wandeling.

Na inschrijving ontvangt u informatie over de vertrekplaats.

**\* 2023-11-05 Natuurwandeling Rondje Putven van 13.30 tot 15.30**

De boswachterij Chaam is 1325 ha groot en in bezit van Staatsbosbeheer. Deze bossen zijn in de jaren 1920-1940 aangeplant. Bijna al het plant- en graafwerk is door werklozen met de hand en de spa gedaan. Daarvóór lagen er z.g. 'woeste en onnutte gronden' die voor een groot deel uit moerassen bestonden. De moerassige delen werden door gegraven sloten zoveel mogelijk ontwaterd. Er lagen ook bosjes, heidevelden en zandverstuivingen. De nieuwe bossen waren niet als natuurgebied bedoeld, maar als houtproductiebossen. Het Putven was van oorsprong een ondiep ven in moerasgebied. Het werd verder uitgegraven om als houtvijver voor het inwateren van boomstammen te dienen. Met de uitgegraven grond werd de omgeving opgehoogd. Vooral in de jaren 60 en 70 was het een populaire recreatieplas met strandjes en ligweiden.

De tijden zijn veranderd en de laatste jaren wordt de sterke verdroging van dit gebied zoveel mogelijk ongedaan gemaakt. Er wordt nu juist geprobeerd om zoveel mogelijk water in het gebied vast te houden. De afvoersloten zijn afgedamd of van stuwtsjes voorzien.

De hogere grondwaterstand heeft tot gevolg dat veel naaldbomen afsterven, omdat ze natte voeten niet goed verdragen. Maar allerlei loofbomen krijgen nu nieuwe kansen. De eentonige, donkere naaldbossen worden natuurlijker en aantrekkelijker gemengd loofbos, met veel berken, wilgen en elzen.

Op diverse plaatsen zijn oude vennen en 'goren' weer met water gevuld. Daar begint zich een gevarieerde plantengroei te ontwikkelen die tientallen jaren geleden algemeen voorkwam. Een groot deel van het bosgebied is 'struingebied', waar wandelaars zich niet aan de gebaande paden hoeven te houden.

Al met al zijn de ontwikkelingen interessant en positief. Het ging hier lange tijd van nat naar droog, maar nu weer van droog naar nat! Dat is goed voor de biodiversiteit in de natuur. Inschrijven is mogelijk tot op de dag van de wandeling. Na inschrijving ontvangt u informatie over de vertrekplaats.

### **\*2023-11-12 Landschapswandeling Weerijs heen en weer**

De Aa of Weerijs ontspringt als beek in België en wordt stroomafwaarts een riviertje. Bij Breda komt de rivier in de singels van deze stad en stroomt dan samen met de Bovenmark onder de naam Mark verder. De breedte van de Aa of Weerijs varieert van 5 meter bij de grens met België tot 15 meter bij Breda.

In de middeleeuwen was 'Aa' een soortnaam voor stromende wateren. Weerijs komt van "Wegherijse". Een Weghe of weeg is een wand van gevlochten takken (rijshout). Reijse kan verband houden met Rise, Rese, Rijn, net als Aa algemeen gebruikte waternamen.

In de periode 2007 – 2017 is er gewerkt aan een herinrichting van het gebied Weerijs-Zuid. Door het verbinden van natuurgebieden is er een robuust natuurnetwerk ontstaan waar dieren en planten zich kunnen verplaatsen en ontwikkelen. Ook is er nu meer ruimte voor het water en verbetering van de waterkwaliteit. Verder zijn in het gebied bestaande wandel- fiets- en ruitersporen opgeknapt en verlengd én zijn er nieuwe paden aangelegd.

Op deze tocht van 20 km volgen we het water van Rijsbergen naar Zundert en terug. Er is een afwisseling van bomenteelt, oude bospercelen, recreatie, open landschap en hier en daar wat lage beemden. We hopen onderweg watervogels en waterplanten te zien.

Landschapswandelingen zijn anders van karakter dan de gebruikelijke IVN- wandelingen. Het wil niet zeggen, dat we een "mars" houden, maar we lopen een grotere afstand en in pittiger tempo. We stoppen wel enkele keren om uitleg te geven en natuurlijk ook voor een lunchpauze. De nadruk ligt op het genieten van natuur en landschap, van geuren en kleuren en van de planten en dieren die op ons pad komen, maar we kijken meer naar het geheel en minder naar de details.

Let op: de wandeling duurt 6 uur. Zorg dus voor goede wandelschoenen en neem regenkleding en een lunch mee.

Inschrijven voor deze wandeling is verplicht.

Inschrijven is mogelijk tot op de dag van de wandeling. Na inschrijving ontvangt u informatie over de vertrekplaats.

### **\*IVN Dintel en Marklanden**

\*Nacht van de Nacht op 28 oktober, nadere info volgt.

\*Klimaatwandeling op 5 november om 10.00u, nadere info volgt.

\*Wandeling Oude Buisse Heide op 18 november om 13.30u, nadere info volgt.

### **Gilde De Baronie:**

Natuurwandeling De Elsakker op de grens met België op 02-11 om 13.30u

Het Belgische deel van de Smokkelaarsroute is een bosgebied met eigen karakter. Het landgoed behoorde in 1500 tot de Abdij van Thorn, nu is het eigendom van Het Vlaamse Gewest. Vooral wild is hier in zijn nopjes zoals de Belgen zeggen. Bos, heide, vochtige graslanden, poelen en vijvers vormen de belangrijkste elementen. Het is een groene oase met grote verscheidenheid aan vogels, maar je vindt er ook zoogdieren, amfibieën en insecten. Biodiversiteit ten top; met de gids kom je er achter. Een grensoverschrijdende wandeling! Loop je ook mee?

De wandeling duurt 1,5 à 2 uur. Vertrek: Elsakker Strijbeek, Markweg, parkeerplaats Elsakker.

### **Natuurwandeling De Pannenhoef op 14-11 om 13.30 u**

Bekend zijn de Bij- en Turfvaart in dit gebied, eigendom van Brabants Landschap sinds 1970. Voorheen werd in vennen gezwommen, maar sinds herstel van de oorspronkelijke vegetatie vanaf 2000 is het gebied kenmerkend voor bos, heide en vennen met hun flora en fauna. Vogelaars zien er de bruine kiekendief en klapkruis; spechten, havik en buizerd broeden er. Natuurlijk zijn in de zomer libellen en insecten te vinden, het voer voor vele vogels. Zeldzame planten zie je rondom de vennen. De gids zal je leiden door dit prachtige gebied in het herfstseizoen.

De wandeling duurt 1,5 à 2 uur. Vertrek Ettensebaan 25, Rijsbergen, parkeerplaats 'De Bak'.

### **Fietstocht Zoutroute, ca 62 km op 27-10 van 10.00 tot 17.00.**

Tegenwoordig is zout een goedkoop en een gemakkelijk te krijgen product. We kunnen ons haast niet voorstellen dat het in de middeleeuwen zo kostbaar was. Men had toen veel zout nodig om vlees, vis en groenten voor een langere tijd te bewaren. Een van de mogelijkheden om zout te verkrijgen was winning uit turf. Bij de as van verbrande turf voegde men water of zeewater toe. Zout lost vervolgens op in het water. Slik en zand zakken naar de bodem, terwijl de niet verbrande turfresten op het water bleven drijven. Deze resten werden er voorzichtig afgeschept.

Zout is vandaag de rode draad en we fietsen ten noorden van Breda. Al vanaf de ijstijd heeft zich in deze streken veen gevormd. De veenlaag was op sommige plaatsen wel drie meter dik. Het veen werd afgegraven en gedroogd om er brandstof, turf genoemd, van te maken. Later werd er dus ook het zout uit gehaald.

Zout is door de eeuwen heen altijd heel belangrijk geweest. Daarom zei men: "Zout is goud". Vertrek Intratuin Terheijdenseweg 296 Breda, kosten €3 p.p.

### **KNNV:**

Op dinsdag 7 november houdt Gwendy Haanskorf een lezing over de vennen in Brabant. Deze vindt plaats in het leslokaal Wolfslaar om 20.00 uur.

Gwendy is adviseur ecologie bij Vebego Groen en vanuit haar werk betrokken geweest bij diverse inrichting- en monitoringsprojecten waarin ook vennen gelegen zijn.

Aan bod komen wat de bedreigingen voor de vennen zijn en wat we daar tegen moeten / kunnen doen.

Aanmelden via [breda@knnv.nl](mailto:breda@knnv.nl)

Van 20.00 tot 22.00, locatie leslokaal Boerderij Wolfslaar

---

## **Werkzaamheden voor november**

### **Gazon**

- Houd het gazon bladvrij, dan kan het goed ademen en voorkom je mosvorming.

- Loop bij vorst niet op het gras, het beschadigt namelijk erg makkelijk nu.

## **Border**

- Deze maand kan je goed rozen met kale wortels planten.
- Haal de dahliaknollen na de eerste nachtvorst uit de grond.
- Plant de voorjaarsbloeiende bollen als het niet vriest.
- Herfstasters, winterjasmijn en Callicarpa geven wat kleur in de tuin.
- Fleur de tuin wat op met winterviooltjes.
- Dek de bodem af met bladeren. Het blad beschermt de planten tegen de vorst; de grond tegen uitdroging en vormt een schuilplaats voor allerlei nuttige diertjes. En alsof dat allemaal niet genoeg is, voegt het na vertering voedsel toe aan de grond en verbetert het de structuur.

## **Snoeien**

- Snoei de druif, berk, kastanje, walnoot en esdoorn deze maand. Als je te laat snoeit is de sapstroom bij deze soorten weer op gang en kan hij "bloeden".
- De Blauwe Regen is weer toe aan een snoeibeurt.

## **Onderhoud**

- Sluit de buitenkraan af om bevriezing van de leidingen te voorkomen.
- Zet de vorstgevoelige planten alvast binnen of zorg voor goede bescherming buiten.

Bronnen: Groei.nl, tuinen.nl, Intratuin.nl

=====